

Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilir mi?

Sürdürülebilirlik, son yılların en “sevilen”, ancak ekonomik, toplumsal bağlantıları ve imaları pek dikkate alınmaksızın kullanılan kavramlarından biri. Oysa, tüm kavramlar gibi sürdürülebilirlik de içinde varlık kazandığı sosyo-politik koşullarla yakından ilişkili. Bu yazı, sürdürülebilirliğin eleştirel bir siyasal okumasını yapmayı deniyor.

Derya Ekim ■ İlk bakışta çelişkili gibi gözüken yazı başlığında yönlendirilen soru, yazının ilerleyen bölümlerinde üç farklı durumda karşımıza çıkıyor. İlk olarak, soru kendini olumsuzlayan biçimiyle bir sorgulama alanı sunuyor ve kavramın politik içeriğinde gizli gösterenleri açığa çıkarıyor. Kavrama yönlendirilen bir diğer bakış açısı doğrudan mimarlık disiplini içerisinden... Mimarın “sürdürülebilirlik” kavramını algılama ve kullanma biçimleri üzerinde duruluyor. Yazının sonunda ise, aynı soru bu kez kendini olumlayan biçimiyle mimari estetik düzlemine çekiliyor ve mimari ürün üzerinden sürdürülebilirlik kavramına ait bir okuma yapılıyor.

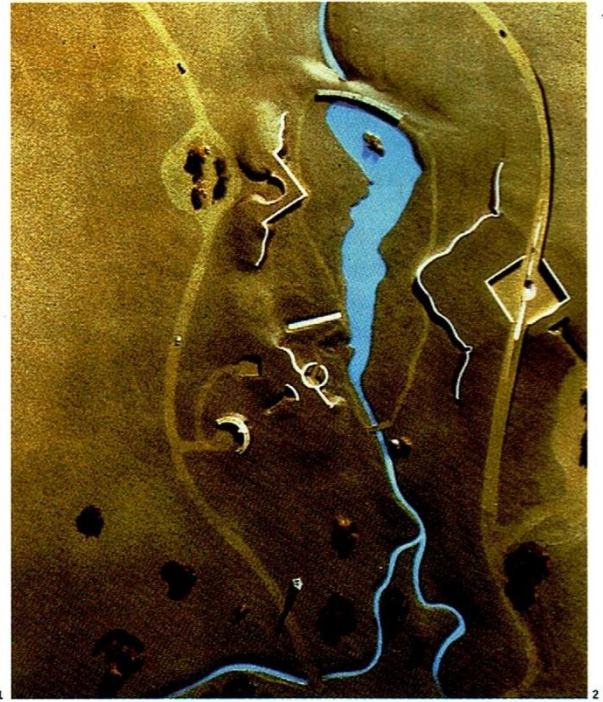
Batı kaynaklı sürdürülebilirlik sürdürülebilir mi?

Bugün anladığımız şekliyle, toplum yararı, sorumluluk hissi ve etik bir görüşe dayanan “sürdürülebilirlik” kavramı, başlangıçta kalkınmaya bağlı bireysel zenginlik üzerine kurulu Batılı değerler sisteminin bir parçasıydı. Gelişme mefhumuna dayanan ve ekonomik büyümeye karşılık getirilen “sürdürülebilirlik”, bu tanımıyla, yaşam ve yaşamın kaynağını aşındırdı ve bir sürdürülemezlik tablosu ortaya çıkardı. Bugün farkına varılan sürdürülebilirlik tanımının bir diğer yüzü, kalkınma olarak sunulan şeyin sermayenin hareketinden başka bir şey olmadığı gerçeğidir. Peşpeşe ilan edilen “kalkınma on yılları”nın sonunda zenginlik artarken yoksulluk da artmakta, sefalet ve açlık derinleşmekte ve bütün bunlara bir de çevre tahribatı eklenmektedir. Kalkınmacılığın sonuçları bu kadar rahatsız ediciyken, kalkınma tek başına kullanılamaz hale gelmiştir. Başkaya’nın ifadesiyle, “Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyümeyle çevrenin korunması gereğini yanyana getirerek,

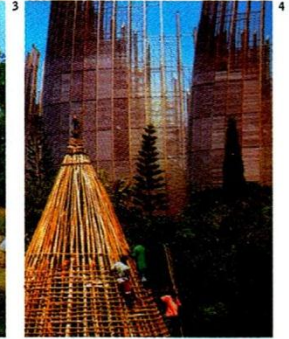
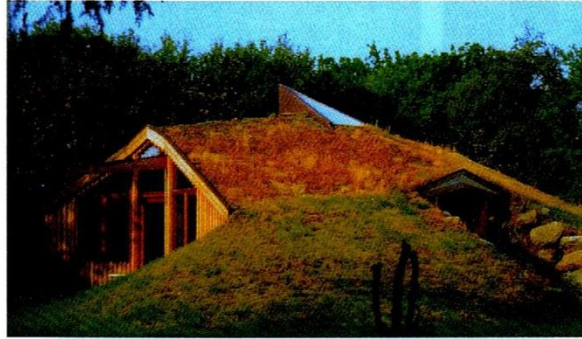
ekonomik büyümenin ortaya çıkardığı ekolojik yıkımı tartışma konusu olmaktan çıkarmaya yarıyor”¹. Başka bir ifadeyle, Batı üretimi olan sürdürülebilirlik kavramı ideolojik bir yanılsama aracı olarak kullanılmakta ve olmayan bir olgu varmış gibi gösterilmektedir. Bu siyaset politikası, Benjamin’in ifadesiyle siyaset estetiği, yaşamın estetize edilmesi olarak yorumlanabilir. Bu estetize edilmiş şekli ile kendini yansıtmaya estetik bir yaşam formuna dönüştürülür ve siyasal bir realite düzeyinde sunulur².

Sürdürülebilirlik tartışmaları içinde önemli bir yeri olan küreselleşme de sorunlu bir tanımdır. Sürdürülebilir bir dünya için küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu fikri, ekolojik sorunların tüm uluslar için bir bütün olduğu, bir ulusun kendi sınırlarında aldığı kararlardan diğer tüm ulusların etkilenebileceği ve getirilecek çözümlerin evrenselliği gerektirdiği açısından doğrudur. Fakat, kapitalist düzeni yürüten Batılı ulusların küreselleşme kavramını da kendi ekonomik çıkarlarında kullandıkları ve üçüncü dünya ülkelerini bu kavram altında kalkındırmaya yönelik politikalarla yanılttıkları gözden kaçmamalıdır. Bernasconi’ye göre küreselleşme tanımı, (demokrasi ve özgürlük sözcükleri gibi) insanın nerede yaşadığına ve şartlarına bağlı olarak çok farklı anlamlara gelen bir sözcüktür. Daha yoksul ülkeler için küreselleşme, kendi kaderini tayin etme gücüne sahip olamamaktır. Yabancı yardımına bağımlılık halinde demokrasinin anlamının azalması gibi küreselleşme tanımında da bir anlam kayması yaşanır. Çünkü bu bağımlılığın sonucunda başlıca politikaları halk değil, parayı veren ülkeler ve IMF belirlemektedir³.

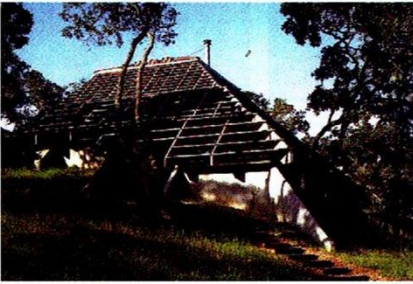
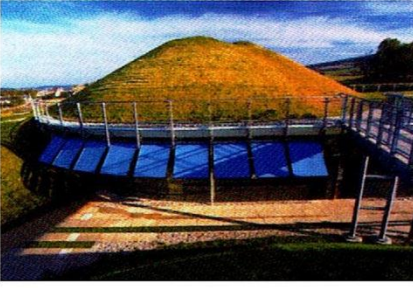
DEĞERLER	DÜŞÜNCE ANLAYIŞI	SEMBOİZM/ESTETİK	YAKLAŞIM
YER	YERSEL Çevresel yer, ekosistemler, doğayla bütünleşen yaşam biçimleri. Enerjinin korunumu.	'Yer'e dokunus' topoğrafik formlar. Peyzajın yenilikçi kullanımı.	Yersel ve doğal verilerle çalışmak. Sezgisel ve bağlamsal. Çevresel teknoloji kullanımı.
	KÜLTÜREL Kültürel yer, insan, Yer'in ruhu, çeşitlilik, Kültürel sürdürülebilirlik.	Form, malzeme ve yapıım sistemleri ile Vernakülerin yeni bir yorumu. Kültürel imgelerin biçimlenmesi.	Yerel kültür ve yapılar üzerinde çalışmak.
	İKLİMSEL Yer'in iklimsel verilerini değerlendirerek, enerji korunumlu tasarımlar. İklimsel kontrol.	Rüzgar ve güneşin biçimlendirdiği tasarımlar. Bilgisayar teknolojisi ile yaratılan formlar. Organik form. Yapı yüzeyinde bitkilendirme.	Doğanın etkisini vurgulamak ve verim sağlamak. Teknoloji. Yeşil estetik.
TEKNOLOJİ	Küresel çevresel etkiler, düşey tasarım ile arazi kullanımı. Her ölçekte sürdürülebilir yapı tasarımı.	Çağdaş ekolojik sistemler, ekolojik tasarımın yeni modelleri. Hareketli ve değiştirilebilir form.	Bilim, ekonomi, ekoloji ve teknolojinin entegrasyonu.
DOĞA	Doğanın sürekliliği, çeşitliliğini ve dönüşümünü vurgulamak. Doğa ve yapıyı bütünleştirmek.	Başkalaşan, sarmal, kaynaşan organik, fraktal, kıvrımlı formlar. Kozmik metafor. Biyolojik metafor.	Sezgisel ve algısal, fiziksel, topoğrafik deneyimsel yaklaşım.

Küresel dinamikler açısından baktığımızda ise, sermayenin yayılması demek olan küreselleşme, aşırı vergi, çevre kısıtlamaları gibi engelleyici faktörlerden kaçan çokuluslu şirketlerin istedikleri yerde istedikleri zaman üretim yapabilecekleri fırsatları doğuran bir düzen sunmaktadır. Kirliliğe neden olan endüstriler çevre uyum masraflarını düşürmek amacıyla gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere kaymaktadır. ÇUŞ (çokuluslu şirketler), maliyetlerini düşürmek için üretimlerini ücretlerin en düşük olduğu, sosyal giderlerin ve çevre koruma harcamalarının söz konusu olmadığı ülkelere yapmaktadır. Başta kimya sanayii olmak üzere birçok kirliliği sanayi az gelişmiş ülkelere taşınmaktadır⁴. Marx'ın "sermayenin ulusal sınırlar tanımadığı"na yönelik belirlemesi en açık biçimiyle çevresel/ekolojik bozulma boyutunda somutlanmaktadır. Küresel dinamiklerin getirdiği yasa ve düzenlemelerle gelişmiş ülkeler teknoloji transferini tekelinde tutmakta ve az gelişmiş ülkeler teknoloji konusunda devre dışı bırakılmaktadır. Teknoloji yarışına katılamayan bir ülke dünya ticaretinde ancak insani ve doğal kaynaklarını ucuzlatarak yer alabilmektedir. Bu rekabeti ise ancak, ücretleri düşürme, çevreyi korumaktan vazgeçme, gevşek çevre standartları getirme ve doğal kaynakları işleyen kamu işletmelerini özelleştirme gibi uygulamalarla gerçekleştirebilir.

- 1 Sürdürülebilirlik kavramının mimari biçime yansımaya sürecinde etkin olan değerler.
- 2 Schlumberger Araştırma Laboratuvarı, mimar: Emilio Ambasz, Austin, Texas.
- 3 Con Cave, mimar: Flemming Skude, Danimarka.
- 4 Kanak'ta yerli kültüre ait barakalar ve Jean-Marie Tjibaou Kültür Merkezi.
- 5 Jean-Marie Tjibaou Kültür Merkezi, mimar: Renzo Piano, 1991-1998, Noumea, Yeni Kaledonya.

6 Archaeolink Ziyaretçi Merkezi, mimar: Erward Cullinan, 1994, İskoçya.

7 İslami Sanatlar Müzesi, SITE, 1997, Doha, Katar.

8 Çatı Ev, mimar: T.R. Hamzah & Yeang, 1984, Malezya.

9 Spring Lake Park Ziyaretçi Merkezi, mimar: Obie Bowman, California.

10 Resensburg Evi, mimar: Thomas Herzog, Almanya.

Halihazırdaki dünyanın ne adil ne de sürdürülebilir olduğu kabul edilebilir. Yine de “geleşmiş dünya” denen dünya, tüm başarısızlıklarına rağmen, dünyanın geri kalanına geleceğinin ne olduğunu söylemek de kendisi olduğunu öne sürmektedir. Bernasconi, böyle olduğu ölçüde Batılı felsefi gelişme fikrini değişim meydana getirmenin değil, statükoyu güçlendirmenin aracı olarak görmektedir.

Mimari pratik ve sürdürülebilirlik

21. yüzyıla gelindiğinde dünyanın kaotik problemler ağına çevresel sorunların eklenmesi ve mimarlık disiplininin tam da bu problemler ağına düğüm noktalarından biri olması, mimarlığın sosyal sorumluluğunun yeniden düşünülmesi gerekliliğini gösterir. Bir önceki yüzyılın başında modern mimarların demokratik ve eşitlikçi bir sosyal düzenin yaratılması adına üstlendikleri toplumsal sorumluluk, bugünün ve geleceğin mimarlarının yeniden kazanmaları gereken bir bilinç düzeyidir. İki dönem arasında üzerinde durulması gereken ayırım ise, varolan problemlerin boyutu ve bunların algılanma biçimlerindedir. Modernist mimarların yüzleştikleri toplumsal sorunlar somut olarak karşılarında durmaktaydı ve “mimarlık ya da devrim” söylemi ile yeni bir toplumsal düzen yaratmak o günün koşullarında güçlü bir ifade idi. İki dünya savaşı arasında Modernistler, herkes için ev, insancıl bir planlama ve sağlıklı bir toplum oluşturma uğraşındaydılar. Amaçları doğrultusunda çağın endüstriyel olanaklarını kullanarak standartlaşmış bilgi ve üretim koşullarında ilerlediler. Doğrusal bir ilerleme sürecinde mutlak hakikate ve toplumsal düzenlerin rasyonel biçimde planlanmasına olan inanç baskındı.

Günümüzde ise, doğal kaynakların yok olma sürecine girmesi, kömür ve diğer fosil yakıtların açığa çıkardığı karbondioksit oranı ve küresel ısınma her geçen gün dünyanın ekolojik sistemini tehdit etmekte. Bu problemlerin boyutu ve önemiyle ilgili çok sayıda belge var⁵. Bununla birlikte küresel ısınma endişelenmeyi gerektirmeyecek kadar uzak ya da belirsiz bir gelişme olarak görülebiliyor. Birkaç derecelik ısınmanın o kadar da kötü olmadığı veya iklim değişikliği uyarıları, çevre korumacıların yaşam biçimlerimizi değiştirmek üzere uyguladığı bir taktik olarak algılanabilir. Durum böyle olunca çevresel sorunlar bugünün algı ortamında soyut kalmakta ve toplumun çoğunluğu

tarafından doğa, tükenmeyecek bir kaynak ve hazırda bir rezerv olarak görülmektedir. Yaşamakta olan bu algı bunalımında mimarların sürdürülebilirlik bağlamında ortaya koydukları ideolojik söylem ise toplum üzerinde zayıf bir etki yaratmaktadır. Dünyanın içinde bulunduğu trajik durumu anlayabilmek ve çözüm yolları üretebilmek için öncelikle algı dünyamızda, düşünce ve değerlerimizde radikal bir değişiklik gerekiyor. Bu değişim paradigmatik bir duruma işaret eder; doğrusal ilerlemeye yüzünü dönen modern dünyanın mekanistik dünya görüşünün bugünün gerçekliğine uygulanamayacağı durumuna...

Yeni paradigmaya Capra'nın ifadesiyle bütünselci (holistik) dünya görüşü denebilir; bu, dünyayı ayrı ayrı parçaların bir koleksiyonundan çok biraraya toplanmış bir bütün olarak görmektedir. Tamamen birbirine bağlı biyolojik, psikolojik, toplumsal ve çevresel olaylar çerçevesinde birbirine örülmüş bir dünyada yaşamakta olduğumuzun farkına varmak ve bireyler olarak doğanın çevrimsel süreçlerinin içinde yer aldığımızın farkında olmak dünyayı elverişli bir şekilde dile getirmemizin gerekleridir⁶. Bütünselci dünya görüşü zamansal algı biçimlerimizde de bir değişiklik öngörür. Bu anlayış ilerlemeye ve geleceğe yönelik Modernite'nin doğrusal zaman kavramından öte bir zamanı belirtir; “döngüsel ve çizgisel zamanı... Ama bu ikili kavramların bütünleşmesi spiral zamanı oluşturur”⁷. Ekolojik bilinç spiral zaman algısı ile, ancak çevremizdeki doğanın döngüsel süreçleri ile rasyonel bilginin çizgisel zamanını biraraya getirdiğimizde doğacaktır.

Değişen yeni bir gerçeklik üzerinden problemleri yeniden karşısına alan mimar, bu sefer “mimarlık ya da kirlilik” söyleminde bulunabilir mi? Hagan'ın ifadesiyle bulunamaz, çünkü toplumu dönüştürme idealinde olan mimarlığın devrim kadar güçlü bir eylem olmadığı açıktır⁸. Yapılı çevrenin yararına geliştirilen mimari fikirler tüm dünyayı korumaya yeterli değildir, ancak yapıyı çevreyi korumaya yardım edebilir. Bu bağlamda mimari pratik, etik ve eylemsel yetisini yeniden kazanır ve toplumu dönüştürmeye bile kendisini dönüştürebilir.

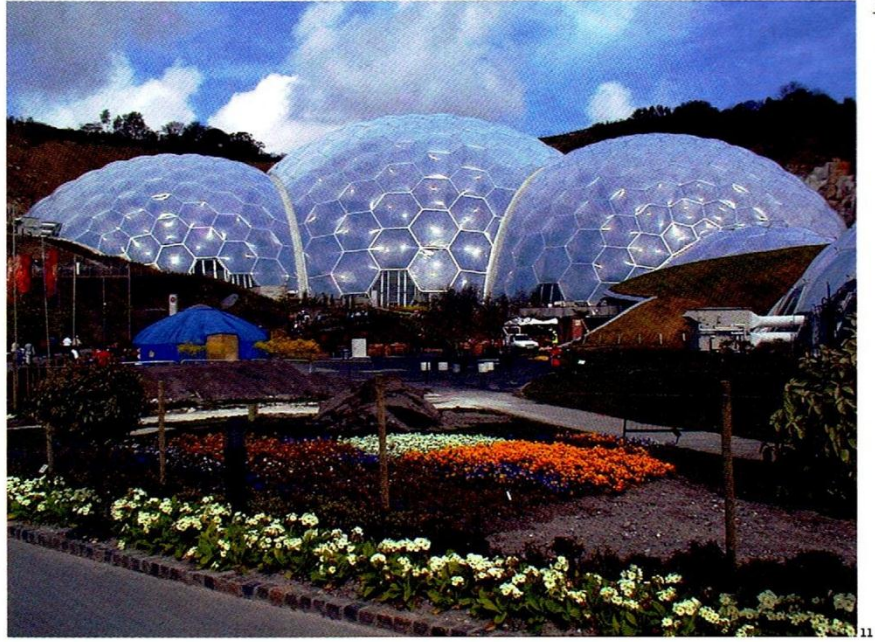
Mimari estetik ve kuramın gücü

Ekolojik perspektifin sunduğu yeni paradigmatik dönüşümün eşiğinde

mimarlık da kendi özel durumunu yaratmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının mimarlığın etkinlik alanına geçişinde, çevre bilincinin tasarım stratejilerine dönüştürülmesi ve “sürdürülebilirlik ölçütleri”nin farklı boyutlardaki dünya görüşlerine nasıl adapte edilebileceği soruları önem taşımaktadır. Sürdürülebilir tasarım, çözüm yolları aramadan önce içinde barındırdığı özel sorun ile sistemi anlamaya çalışan görünür bir tasarım metodolojisi gerektirir. Sürdürülebilirlik, yapı ve çevre arasında dengeli bir ilişki kurmaya çalışırken, bir projenin sosyal ve ekonomik dallanmalarını da sistemin içine dahil eder. Sürdürülebilir bir mimari ürün inşa edilmeden önce düşünce dünyasının farklı katmanlarında yol alır. Bu varoluş sürecinde sürdürülebilirlik kavramına kafa yoran mimar, nesnenin anlam dünyasına içkin bir etkinlikte bulunabilir mi?

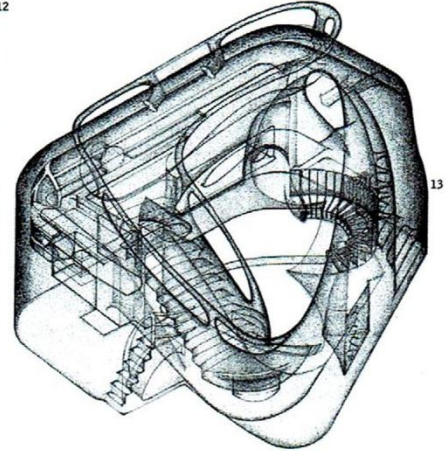
Mimarlığın yaşam biçimlerini ve dünya görüşünü yansıtan, inşa edilen bir anlam olduğu ön kabulünü yaparak mimarının bu kendini yansıtmaya biçimlerinin izini sürmeye başlayabiliriz. Mimarlığın kuramın nesnesi olma etkinliğinde sürdürülebilirlik kavramına ait ve birbirleriyle karşılıklı ilişkiler içinde (simbiyotik) yer alan üç değer öne çıkarılabilir: Yer, teknoloji ve doğanın değerleri⁹ (Tablo).

Bugünün mimarlığında yer kavramı fenomenolojik bir arayışın ötesinde ideolojik, ekonomik veya ekolojik bir sorunsal tanımlanmaktadır¹⁰. Toplamların kültürel çeşitliliği, kendi kaynakları ve ekonomileri ile dışarıdan bağımsız, kendi kendini düzenleyen bir sistem oluşturmaları sürdürülebilirlik açısından önemli olabilir. Ancak her toplum aynı zamanda bütünü bir parçasıdır ve çeşitlilik bir ağ ilişkisi içinde düşünüldüğünde anlamlıdır. Levi-Strauss, kültürlerin ortak ölçütlerinin olmadığı ve toplumların kendi ekosistemlerine hapsedilmesi pahasına birbirlerinden korunması gerektiğini düşünen zihniyete alternatif olarak, farklılıklara saygının başka biçimlerinin keşfedilerek evrensellikle yeni ilişkiler kurulmasının yolunu arar¹¹. Kültürel çeşitlilik, toplum “ötekiler” ile karşılıklı ilişkide bulunduğu sürece anlamlıdır. Sürdürülebilir mimarının felsefi düşüncesinin anahtarı bütünselci (holistik) bakış ile evren ve yer ikilemini aşabileceğini düşünürsek, “sürdürülebilir mimari estetik” bu potansiyel içinde ontolojik ve ekolojik birleşimin yeni bir anlayışını üretecektir. Sürdürülebilir mimarının estetiği, hem

kültürel, iklimsel ve yerel değerlerin ifadesini hem de bilimsel gelişmeler ışığında yeni ekolojik sistem ve bilgi teknolojilerinin tasarımlarını içeren bilginin evrensel ifadesini içermektedir.

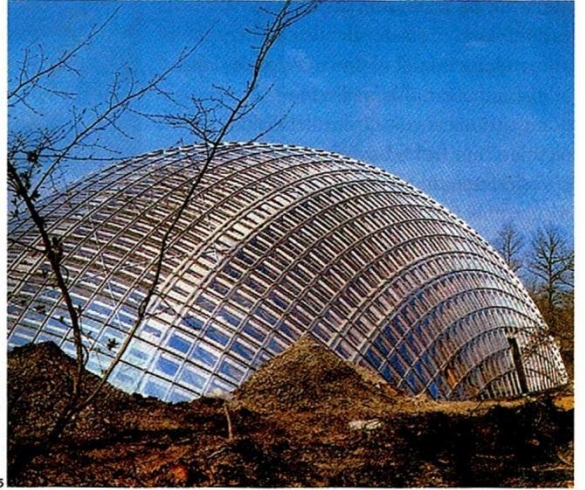
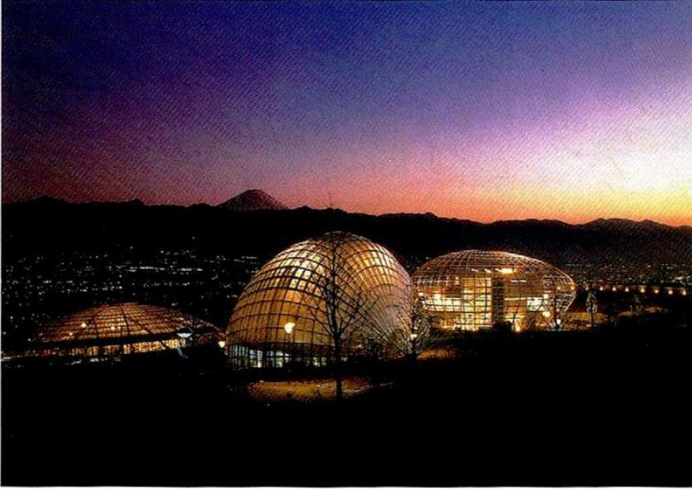
20. yüzyılda gelişen yeni bilimlerin sayesinde insan, doğayı kontrol etmek üzere ona hakim olmak yerine, yerküre üzerindeki yaşamının doğaya bağımlı olduğunu kabul eder. Doğanın sürekliliği demek insanın sürekliliği demektir. Böylece insan aklının ürettiği teknolojik güç doğayı bastırmak üzere değil, onu yaşatmak üzere geliştirilir. Ekolojik mimari, çevre kontrol sistemleri üzerine kurulu, sistemli bir düşünceye sahiptir. Fakat bu rasyonalist tavır Modernizm’de geçerli olan, aklın tek yönlü görünümü biçiminde değil, değişen durumlara ve “yer”e göre her defasında yeniden tanımlanan doğrular üzerine kuruludur. Dolayısıyla, modern mimarlığın ulaşmaya çalıştığı her ulus ve kültür için tek bir mimari gerçeklik olduğu idealine karşı bir süreç olarak gelişir. Katı ve değişmez bir çerçeve içinde sınırlanan rasyonalite

11 Eden Projesi, mimar: Nicholas Grimshaw, 1996-2000, İngiltere.

12 Soft and Hairy Konutu, mimarlar: Eisaku Ushida ve Kathryn Findlay, 1994, Japonya.

13 Truss Wall Konutu, mimarlar: Eisaku Ushida ve Kathryn Findlay, 1993, Japonya.

yeniden tanımlanır ve ekolojik anlayışta teknoloji, yerin ve doğanın değerleriyle bir simbiyotik ilişki içinde varolur. Teknolojinin doğayla kurduğu bu ilişkiyi Hagan, “Biomimesis” (biyolojik benzeme) tanımı içinde ele alır. “Biomimesis” tanımına göre “Ekolojik tasarım”, doğal sistemlerin ekolojisinin nasıl çalıştığını öğrenerek farklı iklimsel ve fiziksel koşullara adaptasyon sağlamak üzere doğanın süreçlerini taklit etmektedir¹². Van der Ryn ve Pena, *Ecologic Analogues and Architecture* (Ekolojik Analojiler ve Mimari) başlıklı metinlerinde bu benzetimi “Ecomorphism” tanımı ile ifade ederler¹³. Yapıları insan-tasarımı ekolojik sistemler olarak düşünürsek, enerji akışı ve malzeme giriş-çıkışı, yapıların metabolizmasını oluşturur. Yapının metabolik dönüşümü, yeni, evrensel bir “yeşilci” teknolojiye gereksinim duyar. Enerji üretimini sağlayan rüzgar gülleri ve fotovoltaiik elemanlar, güneş kontrolünü sağlamak amacıyla kullanılan membranlar, gölgelikler ve güneş panelleri ekolojik tasarımın yeni estetiğini sunmaktadır.

Sürdürülebilir tasarıma ait bu değerlerin mimari form üzerindeki etkileri, birbirinden çok da ayrı durmayan iki farklı okuma üzerinden ele alınabilir. Birincisi, ihtiyaçtan doğan bir estetik bağlamında kendiliğinden gelişen bir süreci içerir. “Yer”in değerlerine ait iklim, topoğrafya ve peyzaj kullanımına bağlı olarak biçimlenen mimari form enerji korunumu sağlar. Eşzamanlı olarak sürdürülebilir yapı ekolojik etkinliği üzerinden kendi yararına, kendi özünü temsil eden formlar üretir. Bu süreç içinde sürdürülebilir mimarinin estetiği kendiliğinden gelişir ve gereklidir. Hagan’ın tanımıyla sürdürülebilir mimaride bir estetik alanının yaratılması bir gereklilik alanıdır (*realm of necessity*). Bu tanım

gereği Eisenman’ın güzellik ile ilgili ifadesine bir atıfta bulunur. Eisenman şöyle diyor: “Vitruvius üçlüsü içinde yer alan güzellik... gereklilik durumu içindedir, fakat değildir. O, yerinden edilmiştir... Güzellik gerçekte ‘aura’ ve ‘aşkınlık’ın bir özetidir.” Hagan’ın atfı ise şu şekilde: “Canlılar dünyası formların çeşitliliğini gösterir.... bu, yaşamın bir karakteristiğidir, açık bir izlenim ise, onların ‘aşkınlık’ı gösterebilmesidir.... O ‘aşkınlık’; kendi yararına ve kendi özünü temsil eden formudur.”

Eisenman’ın aşırılık alanı (*realm of excess*) olarak tanımladığı güzellik, aslında canlılar dünyasının kendi formlarında gizlidir. Bu bağlamda sürdürülebilir mimari üzerinden estetik kavramını düşünürsek, biçimsel estetik sürdürülebilir mimarinin kendinde gizlidir (*thing-itself*)¹⁴. Mimarının çevresel etkinliğinin yararına biçimlenen form aynı zamanda estetik değer taşır. Çevresel etik açısından değerlendirdiğimizde, ekoloji ve estetik bir denge durumundadır. Ekolojik sorunların çözümünü geliştiren teknik ve estetik olanın arakesitinde sürdürülebilir mimari, bilim ve sanatın biraradalığını sunar.

İlk okuma etkinliğini Renzo Piano’nun Kanak Kültür Merkezi üzerinde deneyimleyebiliriz. Kültürel tekdüzeliğin yayıldığı bir ortamda, “gerçek” olana ve ahlaki süreç içinde oluşan doğru bir mimarlığa gereksinim vardır. Eskinin değerlendirilmesi, güvenilir değerler ve zamanın ruhu içinde yeninin keşi arasında kendini gerçek biçimde ifade eden bir mimariyi Renzo Piano’nun mimarlığında okuyabiliriz. Etnolog Dr. Christian Kaufmann, Renzo Piano’nun gerçek başarısını, bugünün kullanıcıları ve onların ataları tarafından yaratılan formlar ile

kurduğu ilişki ve bu kültürün tanıklarıyla yüzleşen yeni bir mimari biçimin gerçekliğini hazırlaması olarak yorumlar. Piano’nun kültür merkezi tasarımı, yapıya bağlı simgesel araçların bakış açısından onların kültürel bağlamlarına kadar uzanan, bütünüyle görsel şiirsel bir mimarlık ürünüdür. 21. yüzyıla oturulabilen geçmiş, şimdi ve geleceği temsil eden bir köprü yaratan mimar, “dünya merkezli” yerine “kültürel çeşitlilik”, “ihlal” yerine “dahil olma”yı öneren bir mimarlık sunar¹⁵.

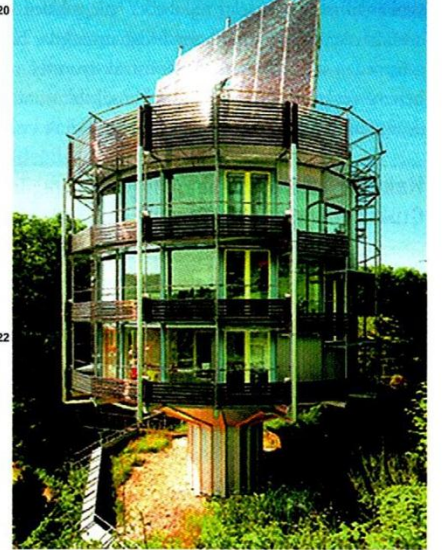
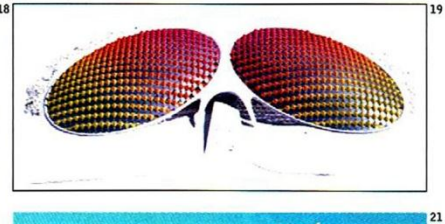
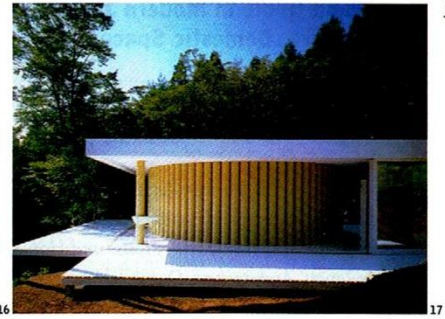
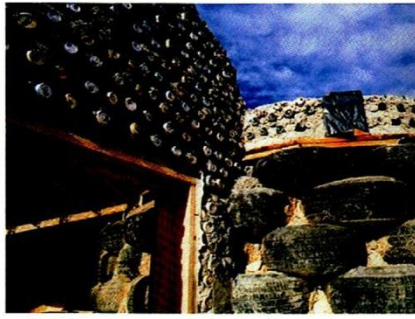
Geleneksel ile çağdaş olanı biraraya getiren tasarım anlayışı sonucu, Kanaklar’ın geleneksel sivri çatılı barakaları çağdaş ahşap teknolojisiyle yeniden kurgulanır. Piano, Kanak kulübelерinin konik çatılarının esinlediği konik formu yarıya keser, bunun nedeni hava akışını artırmayı istemesidir. Burada esas tasarım stratejisi iklimdir. Projenin, tropikal okyanus iklimi hüküm süren adanın doğal ortamıyla ilişkilendirilmesi iki strateji üzerine kuruludur: yapının konumu ve açık olarak tasarlanan yapı formu. Havada asılı duran hilal biçimindeki strüktür, etkili rüzgara karşı ters biçimde (güney-güneydoğu yönünde) konumlanmıştır; böylece, şiddetli rüzgarlara karşı korunan yapıda enerji tasarrufu da sağlanmıştır. Ahşap panjurlar, bilgisayarla düzenlenen ve esen rüzgarın hızına göre otomatik olarak açılıp kapanan hareketli bir sisteme sahiptir. Tasarım, Arup ve CSTB tarafından, rüzgar altında yapılan araştırmalar, tünel testleri ve bilgisayar simülasyonu ile geliştirilmiştir.

İkinci okuma biçimi ise ekolojik tasarımın ideolojik işlevi ile ilgilidir. James Wines, *Green Architecture* (Yeşil Mimari) adlı kitabında, ekolojik tasarımın belli bir toplumsal örgütlenme ve güçlenme için

ekolojik olarak işlediği gibi, simgesel olarak da ideolojik bir işlev görebileceğini dile getirir¹⁶. Future System tasarımı olan *Earth Centre* (Dünya Merkezi) projesi, ekoloji ve teknolojinin birleşimini sunan, doğanın formlarından ortaya çıkan “yeşil sembolizm” alanının bir keşfi niteliğindedir. Proje, çatıyı tamamen kaplayan cam ve fotovoltaik panelleri ile sürdürülebilir estetiğin yeni bir anlayışını sunar. Aynı zamanda, iç mekanın doğal yoldan aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, güneşin kontrollü biçimde içeri girmesine izin verir. Gün boyunca elektrik üreten fotovoltaik çatı, gece, içeriden yayılan ışık sayesinde ikiye ayrılmış bir portakal görüntüsündedir. Planda güneş gözlüğüne benzeyen tasarım, ekolojik prensipleri sembolize etmek için mimarının aracı olarak kullanıldığı doğayla yeni bir anlaşmanın kutlamasıdır. ■ *Derya Ekim, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım Doktora Programı.*

Notlar:

- 1 Fikret Başkaya, *Çığırından Çıkış Bir Dünya*, Maki Basın Yayın, Ankara, 2004, s. 374.
- 2 Walter Benjamin, *Estetize Edilmiş Yaşam*, çev.: Ünsal Oskay, Dost Kitabevi, İstanbul, 1982.
- 3 Robert Bernasconi, “Yoksulluk Felsefesi ve Felsefenin Yoksulluğu”, *Cogito 39: Avrupa’ya Yeniden Düşünmek*, YKY, İstanbul, 2004.
- 4 Necila Yıkılmaz, *Yeni Dünya Düzeni ve Çevre*, Sosyal Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi, İstanbul, 2004.
- 5 ABD Küresel Değişim Araştırma Programı için: www.nacc.usgcrp.gov. Küresel ısınma, değişen ekosistemler, karbon döngüsü, su döngüsü ve daha birçok konu üzerine gerçekleştirilen ve ABD yönetiminin desteğiyle yürütülen araştırmalarla ilgili bilgileri bir araya getiren bir site. Ayrıca sunulan linklerle, ABD merkezli ve uluslararası düzeyde yüzlerce bilim kuruluşuna ulaşabilirsiniz. Küresel Isınma için: yosemite.epa.gov/oar/globalwarming.nsf/content/index.html.
- 6 Fritjof Capra, *Yaşamın Örgüsü*, Yapı Merkezi Yayınları, İstanbul, 1996.
- 7 Ferhan Yürekli, Hülya Yürekli, “Mimarlıkta Yeni Kavram”, *Mimarlık ve Felsefe*, ed.: Ayşe Şentürer, Şafak Ural, Ayla Atasoy, Yapı Endüstri Merkezi Yayını, İstanbul, 2000.
- 8 Susannah Hagan, *Taking Shape: A New Contract Between Architecture and Nature*, Architectural Press, Oxford, 2001.
- 9 Derya Ekim, *Sürdürülebilirlik Kavramının Mimari Form Üzerindeki Etkisi*, İTÜ Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- 10 “Küreselleşme, hem aynılıklar hem farklılıklar üreten bir süreç olduğuna göre, onu kurumsallaştırmak için hem jenerik hem de yere-özüğü uğraşlara yanıt verebilen kategorilere gereksinimimiz var. Ancak, özellikle mimarlık kuramında son onyıllardaki kullanımı dikkate alındığında, yer kavramının kendisinin de ciddi biçimde yeniden tanımlanması gerektiği söylenebilir. Modernleşme sürecinin yükselişinden bu yana, bir diğer anlatımla küreselleşme adının konulmasından uzun zaman önce, yer kavramı, “Uluslararası Üslubun” duysarsız ithali ile tehdit edilen ülkelerin birçok mimarı için temel bir sorunsal tanımlıyordu (...) Christian Norberg-Schulz and Juhani Pallasmaa gibi kuramcılar bu sorunsalı, yerin “ruhu” veya “özünü” ulaştırmak için yapılan fenomenolojik bir arayış olarak tartıştı (...) Bugün, mimarlıkta yer kavramı artık özcu olmaktan çok ideolojik, ekonomik veya ekolojik bir sorunsal tanımlıyor.” Esra Akcan, “Küresel Çağda Eleştirelilik ‘Öteki’ Coğrafyalar Sorunsalı”, *Arredamento Mimarlık*, 2002/3, s. 79-80.
- 11 Claude Levi-Strauss, *İrk, Tarih ve Kültür*, Metis Yayınları, İstanbul, 1997, s. 14.
- 12 Susannah Hagan, a.g.e., s. 39.

13 Sim Van der Ryn, Rob Pena, “Ecologic Analogues and Architecture”, *Construction Ecology: Nature as the Basis for Green Buildings*, ed.: Charles J. Kibert, Jan Sendzimir, G. Bradley Guy, Spon Press, Londra, 2002.

14 A.e.

15 Werner Blaser, *Cultural Center of the Kanak People*, Birkhauser Publishers for Architecture, Berlin, 2002.

16 James Wines, *Green Architecture*, Benedikt Taschen Verlag, 2000.

14 Meyve Müzesi, mimar: Itsuka Hasegawa, 1996, Japonya.

15 Seed Konutu, mimarlar: Samyn&Partners, 1995, Belçika.

16 Earthship Konutu, mimar: Arian Mostaedi, New Mexico.

17 Kağıt Ev, mimar: Shigeru Ban, Japonya.

18 Geleceğin Avustralya Konutu, mimarlar: Kimberly Ackert & Dawson, 1992.

19, 20 Earth Centre, mimar: Future Systems, 1995.

21 Dönnebilen Güneş Ev, Heliotrop.

22, 23 City Hall London, mimar: Norman Foster, 1998-2002, Londra, İngiltere.